

## חליפת מתנות בחנוכה ועוד דינים - שיעור 291

I. אם עשיית מסיבה לחליפת מתנות בחנוכה אסור משום שהוא מנהג עכו"ם באותו חודש

(א) עיין באג"מ (יו"ד 3 - קס"ח ד"ה ומ"ד) בדבר המנות דמביאין אחדים להאבלים אינו אסור מדינא אמנם ודאי שאין לעשות כן ולא שמענו שת"ח ואנשי מעשה יעשו זה וטעמו משום דאין איסור חוקות הגוים אלא אם יש דבר של פריצות או שיש שייכות לחוקי אמונתם או משום חק בעלמא בלא טעם (רמ"א קט"ח - ה) שנקרא דרכי האמורי ואף להגר"א (סוף סק"ז) שכתב דכל דבר שהיינו עושין זולתם מותר אמנם למעשה ודאי דאין לעשות דבר שהדורות שלפנינו לא עשו ובפרט שנראה כמנהגי נכרים וה"ה בנ"ד

(ב) ועוד דאין מקור ברור אפילו לנתינת חנוכה געלט לכל הנערים ולא מצאתי מי שכתב ממנהג זה חוץ מקובץ מבקשי תורה (תש"ז ח - סימן כ) שכתב טעם המנהג כדי שלא לבייש נערים העניים ששואלים על הפתחים לנר חנוכה מ"מ המנהג היה על נתינת געלט ולא בחליפת מתנות שהוא מנהג עכו"ם באותו זמן ועוד במסיבות האלו כאין עין הרע יש לפעמים יותר משלשים נערים וקטנים ויש משפחות שאינם יכולים לסבול ההוצאות לזה לכן מביישים אותם ולכן זה ממש ההיפך לטעם מה שנותן חנוכה געלט ולכן יש לעשות מסיבות בחנוכה להודות ולהלל ולא בשחוק הקרטין ולא בטל מקביעותנו בתורה ונותן חנוכה געלט אבל לעשות זה לחליפת מתנות כמו מנהג הנכרים השומר נפשו ירחק מזה (בה"ל תר"ע) ושמעתי מרב מנשה קליין דאין למחות שהוא רק להראות רעות ומותר

## II. בנים ההולכים להוריהם בלילות חנוכה היכן ידליקו

(א) עיין שבת (כ"ג) "אמר רב זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי." ועיין ספר חובת הדר (דף ק"י - כ"ז) שהביא מחלוקת הרא"ש ור"ן אם יכול האכסנאי לברך גם כן. לר"ן איכא חידוש של רב זירא שאכסנאי בכלל מתחייב וממילא צריך שיתוף דלא תימא דדין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה. אבל אינו יכול להדליק בכרכה כי אין זה ביתו וצריך דוקא ביתו וכן משמע מפני יהושע (שבת כ"ב:) כאילו היא חובת הבית וכן משמע ממחבר "צריך" לתת פרוטה להשתתף. אבל לשון הטור שסגי בפרוטה משמע שיכול אם ירצה להדליק. וזה אליבא הרא"ש שאיכא חידוש דרב זירא הוא דלא תימא שיהא בכלל אנשי ביתו אבל יש חיוב או להדליק או להשתתף לכן אפשר לומר לשיטת המחבר נר חנוכה רק מצות ביתו אפילו דלא דמי ממש כמזוזה. לכן יש מהדרין מן המהדרין דוקא לבני ביתו ושיתוף דוקא למי שאין לו בית. ולשיטת הטור ורמ"א אליבא דרא"ש יש מצות הבית וגם מצות גברא ואם אין לו בית ורק אכסנאי סגי בשיטוף שאין צריך להדליק ובזה קיים חיוב גברא.

(ב) ועוד יש מחלוקת אם אכסנאי הסומך על שלחן בעל הבית יש לו דין בני ביתו או רק אכסנאי. עיין בשו"ת הרשב"א (תקמ"ז) שדינו כאכסנאי. ולגן המלך ודעימיה יש דין בני ביתו ויכול להיות מהדרין מן המהדרין.

ג) ועוד אם צריך קביעות ימים רבים להיות אחד מבני ביתו או אפילו בלילה אחד עיין פרי חדש (תרע"ז ד"ה גשלת) ובה"ל (ד"ה צמקוס)

ד) בעל ואשתו כשאחד מהם אינו בביתו צריכין להדליק כל מי שאינו בביתו אף במקום ישראל שיכול לראות נרות חנוכה דלוקין מדין מהדרין (ע"י שיכוון שאינו יוצא בהדלקת ביתו) ואף כשלא שם ליבו וכבר הדליקה אשתו נמי יכול להדליק אם אומר שהיה רוצה לעשות כראוי לכתחילה (ולא כהמהרש"ל שהובא במ"ב תרע"ז - סקט"ז) אף באופן שאפשר לו לראות נרות של אחרים כשהן דלוקין בתוך זמן שצריכין להיות דלוקין וכא"ל לו להדליק בעצמו אם אפשר לו לראות של אחרים מחויב לראות של אחרים ולברך שעשה נסים ושהחיינו ואם א"ל לו להדליק וגם לא לראות אין לו לברך כלל דלא כהמור וקציעה שהסכים לו המ"ב בבאור הלכה (תרל"ז - ד"ה ושהחיינו) ואף שנמצא כן במאירי שהוא לא כרוב הראשונים וכהמג"א שסובר כן (אג"מ ה - דף קמ"ד) ומשמע מזה דרב משה סבר שעיקר חידוש דרב זירא (שצ"כ ג:) הוא דלא תימא שיהא בכלל אנשי ביתו אבל יש חיוב או להדליק או להשתתף וזה כהטור והרמ"א אליבא דהרא"ש שיש מצות הבית וגם מצות גברא ואם אין לו בית ורק הוא אכסנאי סגי בשיטוף שאין צריך להדליק ובזה קיים חיוב גברא שלו

ה) היה אורח בשבת ותוזר לביתו לאחר שבת איפה ידליק? עיין בתשובות והנהגות שאם יכול להגיע לביתו עד שבע וחצי יזרו לעשות כן וידליק שמה ואם לאו ידליק במקום הנמצא וזה דוקא אם נמצא שם כ"ד שעות ואפילו להפרי חדש מותר (בה"ל תרע"ז - ה ד"ה צמקוס שאוכל) ועיין במקראי קודש (דף י"ג) דמקום שנמצא שם הוא ביתו אמנם כמה מגדולי ההוראה בירושלים דקדקו מלשון הפרי חדש שדוקא בהולך על כל ימי החנוכה אבל ההולך לשבות שבתו אצל קרוביו ידליק בביתו (ספר חג בחג דף ל"ח) ועיין בשיעור 89 שכתבתי על ענין זה באריכות ואיכרא בקונטרס ימי החנוכה כתב בשם הגרשז"א שבכל ענין יכול לכתחילה להדליק במקום ששהה בשבת שכל זמן שלא יצא משם לא נפקעה הקביעות אמנם לדברינו אין קביעות בפחות מח' ימים אם דרכו לחזור מ"מ מהאג"מ (הג"ל) ומהאג"מ (י"ד ג - י"ד ה) משמע דצריך להדליק בביתו במוצאי שבת

III. ההולך מביתו עם כל משפחתו אחר פלג המנחה ולא יחזור הלילה אפשר דחל עליו כבר חובת הדלקה בביתו (חובת הדר דף ק"ד - מ"ט) ויש חולקים דאם מדליק בפנים ואין איש בבית ליכא פרסומי ניסא ודו"ק ואם הולך קודם הפלג ולא יחזור הלילה עיין במ"ב (תרע"ז - סקט"ז) דדעת המהרי"ל ומהרי"ו דשיתוף בזמן הזה אינו מועיל שכל אחד מדליק לעצמו ואתו למחשדיה ולא פלוג ועוד יש מחלוקת אם אכסנאי הסומך על שלחן בעל הבית יש לו דין בני ביתו או רק אכסנאי ועיין בשו"ת הרשב"א (תקמ"ז) שדינו כאכסנאי ואינו יכול להדליק בכרכה ולגן המלך ודעימיה יש דין בני ביתו ויכול להיות מהדרין מן המהדרין ולכן יותר טוב להדליק נרות ויוצא הברכות מאחר (מ"ב תרע"ז - סקט"ז) ועיין בשיעור 89 ומאג"מ (הג"ל) משמע דיכול לברך ג"כ

#### IV. הערות בעניני חנוכה

א) פתיל צף שהוא קצור וכנגד הפתיל אין שמן בשיעור לחצי שעה מ"מ כיון שבאופן טבעי הפתיל יורד יחד עם השמן חשיבה הדלקה ראויה (מבקשי תורה תשנ"ו - דף י"ז בשם הגרשז"א) וגם השעוה אינה דולקת ונמיסה מיד (קובץ ימי חנוכה בשם הגרשז"א)

(ב) אם שמן זית קרוש כעין צורת נרות שעוה מותר להשתמש בהם להידור בנר חנוכה עיין בדעת תורה (תר"ע - ח ד"ה אף) דשמן נקרש הוה ליה דין אוכל כדאיתא בטהרות (פ"ג - מ"ח) ותוספות פסחים (דף י"ד: ד"ה אפילו) עיין בתשובות והנהגות (ג - רי"ח) שכתב דאינו מצוה מן המובחר כשמן זית דהדלקה עושה מצוה וההדלקה היא במה שקרוב בסמוך דוקא ולא בכולו ולא חשיב הידור ועוד דשמן קרוש הוה כמאכל ואין בו תורת שמן כלל (מהמשה הג"ל) ועוד שאינו שמן זית זך כתית שנעשה קרוש רק בהוספת חומר שגורם לכך ואינו שמן זך כתית דומה למקדש (רוב השמן בשוק הוא ממין שמבשלים אותה בחמין ובמלח לימון וכדומה ואינו זך כתית) ועוד שבמצוה מן המובחר לא אמרינן ספק דרבנן לקולא שזה אינו מן המובחר (שער הציון תרנ"ו - סק"ד) אמנם עיין בשו"ת שבט הלוי (ט - קמ"ג) שהוא שמן מהודר דכיון דסור"ס השמן הניזל הדולק ע"י אש ההדלקה שנימוס על ידה ועוד דאין עושים דמיון שלם ממש בין שמן חנוכה לשמן המקדש למעשה עיין בספר הזכרון לרב הוטנר (דף תל"ז) שכתב בשם בנו של הראב"ד שמקובל דבריו מאלהו הנביא דהזהיר בנר חנוכה שזוכה לבנים תלמידי חכמים היינו שזהיר ולא נכנס לספיקות כלל ויקיים המצוה כפי כל פרטי המצוה והדיקדוקים וכן שמעתי מרב דוד פיינשטיין שאינו מן המובחר

(ג) על הדלקה במקום ציבור כגון בחתונה וכדומה אין לברך שכל הברכה שמברכים בבהכנ"ס הוא על יסוד שמברכים על מנהג כהלל בר"ח די לנו במה שנוהגים ולא להוסיף עליה (שו"ת אז נדברו ו - ע"ה) וכן בכותל המערבי שמיוחד לתפלה יש להדליק ואולי ברחובי העיר שיש שם אנשים שאינם מדליקים כלל יש להדליק בברכה וצ"ע (ע"ב)

(ד) למי שהיה אבל על אביו בתוך י"ב חודש אין רשאי לילך לסעודת חנוכה דאינו סעודת מצוה לענין זה (אג"מ י"ד ג - קס"ח) וע"ע בקובץ מבקשי תורה שהתיר (תשנ"ו - דף י"ז בשם הגרש"ז אויערבאך)

(ה) הפמ"ג (ח"ב תרע"ב - י) כתב דע"ש יתפלל מנחה תחלה ואח"כ ידליק נרות חנוכה דהדלקת המנורה של בית המקדש צריכה להיות אחר הקרבת התמיד של בין הערבים והמנחה נתקנה כנגד הקרבן ויש שחששו פן תדחק השעה בסיום המנחה (שו"ת יחזה דעת ח - ט"ד)

(ו) אם יוצאים ע"ש מביתם מפלג המנחה לבית הוריהם עיין באג"מ (ד - ס"ג ד"ה ו'א) דצריך להדליק בביתו קודם שיוצא דאחר פלג המנחה בע"ש הוא זמנו לכתחלה כ"כ השדי חמד (חנוכה ד"ה ולטיק) וכ"כ בתה"ד (ק"ז) דלא כהט"ז (תרע"ג - ט) והפסקי תשובות (תרע"ז - 33) חשש לשיטת הט"ז בפרסומי ניסא דוקא בלילה ולמעשה יש ג' שיטות בענין זה (א) שיטת התה"ד והשו"ע (תרע"ג - 3) שככתה אינו זקוק לה אפילו ע"ש קודם השקיעה שהוא הכשר מצוה (ב) שיטת השדי חמד ואג"מ שזה זמן המצוה (ג) שיטת הט"ז והמג"א והפמ"ג (מ"ז תרע"ג) ומ"ב (סק"ז) דככתה זקוק לה ע"ש קודם השקיעה ועיין באג"מ (ה - דף קמ"ח ד"ה אצל) דליכא מצות ראייה על כל זמן ההדלקה שהוא החצי שעה אלא רק בראייה אחת שהוא ראה בשעה שהדליק ולכן ככתה אין זקוק לה וכ"כ הבה"ל (תרע"ג - 3)